

Xivert es devia establir a Múrcia, car el *Rept. murcià de 1270* dona terres que havien estat de «Pascual de Xavert» (ed. Torres Fornes p. 26).⁵

En resum i síntesi de les variants del nom tenim 3 tipus: α) *Xivert* (amb inicial escapçada); β) *Exivert* (pron. *ešivért*) (1234-1382), amb gentilici *Exiverti* (1240) i γ) *Exuvert* / *Xuvert* (fonts sarraïnes SS. XII i XIV, i cristianes de 1169, bis, i 1233).

ETIM. A penes se n'ha escrit res, car *AlcM* es limita a repetir la confusió vulgar i recent amb el NP *Gibert* i *Gisbert*. Com que això està descartat per la X-constant, en *E.T.C.* (I, 247, 26) vacil·làvem entre un origen mossàrab imprecisat i un ètimon personal NP germànic, que llavors, per aqueixa raó, hauria de ser un altre, en *st-* (perquè la s davant t es torna de vegades *x-*, cf. l'art *Xammar* supra), que per tant hauria de ser forçosament SIGBERHT. No és absurd, sinó en rigor possible: Via etimològica (A) almenys tenim notícia, per Muntaner d'un cavaller «*Xivert* de Josa» que portava la senyera del comte Galceran, en la defensa de Messina l'any 1300 (cap. 195).

Devia ser un nom raríssim entre nosaltres, no hem trobat cap altre cas en milers de docs. textos despullats (tampoc cap, ni *Sibert* ni *Xivert* entre els 40.000 NPP de què acaba de publicar la llista broixa l'I.E.C.). Naturalment. Först, col. 248, demostra que els noms en *-BERHT* eren estranys al gòtic, i també a l'escandinau, al normand, al vandàlic i rars entre els saxons; eren propis del fràncic (amb bavarès i ànglic): a Catalunya hauria pogut venir (si bé no hi consta) del fràncic *carolingi*, però no en terra mossàrab, on un NP germ., només hauria pogut venir del visigòtic.

La possibilitat d'un origen personal germànic (A) és doncs, tan inversemblant que podem descartar-la. Com que un origen aràbic és impossible per l'estructura del nom, hi ha dues explicacions com nom heretat pel mossàrab. Defensables totes dues.

B) Nom pre-romà, qui sap si ibèric. Ens hi dona peu el nom basc *Etxe-berri*, propiament 'casa nova'. *Etxe* té una *tx* africada (č) que no és la *š* fricativa constant en totes les dades del nostre nom. El cas és, però, que hi hagué una variant dialectal *eš* en lloc de *etxe*, difosa antigament fora del P. Basc, per les terres romàniques i del Nord, sense comptar el NL arag. *Xavierre*, *-vier*, que ve del compost *Eša-berri*: com demostra Mz.Pi, amb cpts. de *Xavierre*. *Xavierre-Latre*, *Xavierre-ga*. Un Lupus de *Xiverre* figura entre els recompensats el 1237 amb cases a la ciutat de València en el *Rept.* (Bof. 223.10). Un Mossén Joan de *Chiberri* o *Xiberri*, figura com propietari de l'Alt Pallars te. Surp l'a. 1518 al *Spill* de Castellbò (f. 116v i 44r), i tenia en comanda el priorat de Trespunts. També en el Bearn consta *Chiberi* (mas etc) agre. al mun. de *Charre*, 7 k. O. de Navarrenx (ja *Chaverce* a. 1385, P.Raymond, *Di.Top.BPyr.*).

Cert que amb tot això expliquem *-ver*, no *-ert*. Però el basc té un sufix *-ti* locatiu que havia donat alguns noms propis (de lloc, o NP). Aquesta combinació torna més hipotètica aquesta etim B), però no li manca suport concret: Mitxelena registra un «apellido» basc *Echeberte*, no sabem si de gaire extensió (§157), i també un *Lac de Chiverta* en el Labort, te. d'Anglet. I àdhuc en la nostra toponímia bascoide hem trobat derivats formats amb aquesta sufixació ÇUBÏRI-TI >(Pont) de *Suert*; ÇUBURI-TI >*Sort*; i estenent-se fins un nom ibèric del migjorn valencià *Bixquert* de Xàtiva que suposa un BISKÀRRI-TI derivat del *biakarr* (>Biscarri). Doncs podem comprendre *Exivert* com resultat d'un síncope d'aquest combinat EŠE-BERRI-TI.

Objecció geogràfica! Cert que aquí ja no som en terra de gaire toponímia bascoide, com Pallars, Ribagorça i Pirineus. Però no deixa de trobar-se'n quelcom, amb caràcter més esclarissat. *Ascó* a l'Ebre i *Xesa* (art. supra) que ja hem explicat per un cpt. de ETXE: ETXE-ESI-A 'el clos de la casa'. I ací i allà, casos esparsos fins al nostre extrem Migjorn: *Bixquert-Buixcarró*, *Aialt*.

C) El que no necessita justificació, poca ni molta, és suposar que aquest nom mossàrab sigui simplement d'origen romànic. Comença en *Eix-* i aquest és un dels prefixos productius en la llengua, del ll. EX-, ben adequat per expressar paratges de naturalesa anfractuosa. Salta a la vista el caràcter fortament accidentat del terreny que envolta aquest lloc. I amb l'avenc que hi ha al peu del castell. Hi escau com enlloc el participi del verb *eixobrir* 'migpartir, tallar'. Bé es podia dir que *Exuvert* era un paratge «*eixobert*», 'badat i partit entre timbes'. Amb l'avantatge que essent mossàrab s'hi mantingués també el vocàlisme d'APERIRE i APERTUS del llatí clàssic. Uns preferien EX-APERTU, altres EX-OPERTU.

Aquest donà les formes del tipus γ) de data tan arcaica i les 3 mencions cristianes de 1169 i 1223, *Exuvert-Subirt* (o *-burt*?) de Yaqut i *Xuvert* o *Xuverno* de l'emigrat a Mallorca, segons les Cròniques de Jaume I i Marsili. D'altra banda EXAPERTU segons les formes del tipus β) que predominen en tota l'E.Mj. en les fonts cristianes, des de 1225 i la Crònica de Jaume I; i en el gentilici *Exiverti* del *Rept.* valencià. El resultat de EXAPERTU segons la pron. morisca de A (ä) →e, *Exabert* passava naturalment a *Exi-* tal com *Exemeneç* a *Eximenis* i *xemeneia* a *ximeneia*, *xerevia* >*xirivia* i en els deu o dotze que hem aplegat de *Xinquer* / *Xirquer* <*šärkair* (art. supra), de *Xinorla* CINOSULA etc. I no deixa de trobar-se un cas de *Xavert* amb la *a* conservada en l'arcaic nom del refugiament en el *Rept.* de Múrcia. Que hi hagi *-v-* i no *-b-* en les mencions antigues no s'oposa a la *-p-* de APERTUS perquè la *-b-* de mots àrabs i moriscos entre vocals es canvia regularment en *-v-* catalana, com ho hem provat (a l'art. *Xiva* etc.).